

GUATEMALA

Diàleg amb Lolita Chávez

Alicia Rodríguez i Enric López

S U M A R I

Diàleg amb Lolita Chávez 2

Caravana Obrint Fronteres 2017. Destinació: Melilla 4

Sobre les violacions dels drets a les persones migrants i refugiades 7

A les portes del 30 aniversari 9

Per un tractat vinculant que obligui a les empreses transnacionals a respectar els Drets Humans 13

XIV Trobada Feminista d'Amèrica Llatina i el Carib. Uruguai, un viatge a la utopia feminista 15

Protocol de prevenció i actuació davant de situacions d'assetjament 17

Dones i conflictes ecoterritorials. Impactes, estratègies, resistències 18

EDITA
Entrepobles
Associació declarada
d'utilitat pública UP-78093-SD

GRAFISME
Esteva&Estêvão

DIPÒSIT LEGAL
B-21094-89

Entrepobles no s'identifica
necessàriament
amb les opinions
expressades en aquest
butlletí

Foto de coberta:
Ecuador Etxea

El passat 16 de novembre vam tenir la sort de compartir i conversar amb Lolita Chávez al seu pas per Barcelona. Lolita Chávez forma part de l'equip de coordinació del Consejo de los Pueblos del K'iche' por la Defensa de la Vida, Madre Naturaleza, Tierra y Territorio (CPK). Aquest any ha estat nominada al Premi Sajarov com a defensora dels drets humans. Això és el que va sorgir d'aquest diàleg...

Quina és la situació actual del conflicte de les empreses transnacionals amb les comunitats del Quiché?

Les empreses transnacionals arriben al Quiché en un context bastant vulnerable, amb una història de guerres, colonització i una forta expressió racista. És un racisme estructural enfocat a la generació d'odi cap als pobles originaris de Guatemala i especialment cap als pobles que defensen les nostres cosmovisions, el nostre plantejament de vida i la nostra existència.

Al Quiché hi ha prou cultura de relació amb la mare terra, amb l'organització comunitària, però alhora ens trobem amb la presència d'un estat que margina i exclou: més del 70% de la gent està en situació d'empobriment extrem, hi ha molta exclusió en educació, no hi ha oportunitats laborals per a la joventut. El sistema executiu, el legislatiu i el judicial estan en mans de persones *ladinas*, i és en aquest entorn patriarcal, racista i colonitzat on les empreses es recolzen per imposar-se.

L'estat autoritza llicències mineres i hidroelèctriques sense cap mena de dubte. Encara que hagi ratificat el conveni 169 de la OIT, obvia el dret a la consulta. Als pobles no se'ns informa del tipus d'empresa que arriba, quin tipus d'explotació fa, quines són les dimensions territorials o els danys col·laterals. No reconeixen l'organització dels pobles, ni molt menys la nostra presa de decisions.

L'estat arriba intimidant amb un destacament militar. Estan també els grups paramilitars que mai s'han anat d'aquests territoris i que tenen vincles amb estructures criminals de gent que mata a sou. Tot això amb l'afegit de la forta corrupció dels funcionaris i representants del govern, ja sigui a nivell municipal, departamental o nacional. La majoria d'alcaldes i diputats estan vinculats a estructures criminals, corruptes i a les empreses transnacionals.

I quin ha estat el paper de les consultes comunitàries en tots aquests processos?

Prendre la decisió de fer la *consulta prèvia, lliure i informada* i exercir el *dret de lliure determinació*, de forma autònoma, democràtica i pacífica ens ha enfortit l'organització en la territorialitat. A més vam tenir suport, no només dels pobles originaris, sinó també de la resta de la ciutadania afectada. Es va unir el sector urbà amb el sector rural, la joventut va poder participar i enriquir uns plantejaments que al principi eren adultocèntrics. El paper de les dones en la presa de decisions ha estat impressionant. L'estat ha seguit la seva activitat repressiva contra un moviment molt democràtic, ja que s'han fet més de 90 consultes, amb la participació de més d'un milió de persones decidint el «No a les empreses transnacionals» i el «Sí a la vida».

Quins han estat des del teu punt de vista els impactes específics que han viscut les dones per la defensa del territori coster?

Hem viscut molta violència, amb components econòmics, polítics, socials i culturals però també en la nostra vida mateixa. Aquesta violència es dona en territoris en disputa, amb expressions patriarcal i corporatives del neoliberalisme, en contextos colonitzadors. Les dones ho estem vivint com una situació que travessa tot el nostre ésser. Ens estan assassinant pel fet de ser defensores. Per protegir-nos hem arribat a haver de sortir dels nostres territoris i de la participació política als moviments.

Es dona un augment molt fort de l'empobriment de les dones, ja que hem de veure com cobrir econòmicament desplaçaments, la nostra defensa penal, les recàrregues de treball comunitari i a les cases, que no es fan visibles als moviments socials. Les dones estem apel·lant al fet que sigui un treball en igualtat de condicions amb els companys. Hi ha impactes a la salut, perquè rebre aquest atac frontal per part de les empreses

suposa un desgast emocional, físic i espiritual. Ho estem patint també en l'alimentació, ja que el neoliberalisme entra amb els transgènics i amb les grans cadenes de comercialització que allunyen els aliments de nosaltres i de les nostres famílies.

La criminalització diferenciada també s'està donant als territoris, ja que a mi em criminalitzen dient que no només lluito contra les transnacionals sinó que també sóc guerrillera, que estic en contra del desenvolupament, que espanto el turisme. Però també em diuen bruixa, ja que nosaltres estem relacionades amb la medicina ancestral i l'espiritualitat. Em diuen boja i també m'han arribat a dir prostituta. M'han intentat violar. Una de les amenaces deia literalment *«a aquesta filla de puta la matarem, però abans la violarem i davant d'ella violarem la seva filla»*. Aquesta violència sexual és una amenaça afegida que hem de suportar pel fet de ser dones.

Hem estat desprotegides per l'estat de Guatemala i hem tingut dificultats per accedir a la justícia. Ens toca també lluitar per l'alliberament dels nostres esposos, fills i pares, a més de patir situacions d'assetjament sexual quan anem a les presons a visitar-los.

El racisme el seguim vivint de manera molt forta, se'ns titlla de índies ignorants. Viure acusacions falses és viure una tortura psicològica i un desgast emocional, econòmic, físic i organitzatiu. Ja no et donen treball, doncs hi ha entitats que cuiden la seva imatge i, si estem acusades, com en el meu cas, d'associació il·lícita, plagi i segrest, de coacció i d'amenaça, aleshores les organitzacions diuen: «Bé, és millor que resolguis el teu problema i després ja parlarem de la qüestió laboral». De ser mestra i educadora he passat al fet que m'assenyalin com a criminal.

Com valors la teva gira per Europa? Quines fites creus que s'ha aconseguit?

Jo havia vingut altres vegades a Europa i l'emoció que havia sentit és diferent a la que sento ara. Valoro bastant el treball que es fa a través de les organitzacions al País Basc que són les que m'estan donant protecció ara.¹ Estic en un refugi temporal, tornaré a Guatemala i al Quiché. Valoro molt haver aconseguit sortir amb vida, estar amb vida és la meva aspiració ara.

1. Programa de Protecció Temporal per a Defensors i Defensores de DDHH de Govern Basc.

Rosa Mateu

Valoro el fet de poder conèixer altres moviments, expressions contextuais i experiències que estan passant a Europa, com operen les empreses transnacionals aquí i a altres pobles. Això em dóna una amplitud de mires, que el que passa a nivell local té a veure amb el que passa a nivell global. És una oportunitat, perquè quan vaig sortir estava molt dolguda pels atacs mediàtics i violents que havia sofert, i amb un duel molt profund. És un crim encara que no m'hagin matat.

Sóc la veu de moltes veus que s'han quedat al camí, de gent que va voler denunciar i no va tenir l'oportunitat, de dones que segueixen sent torturades a les presons, de dones que als territoris pateixen invasions, tortures i desallotjaments, nenes cremades i empresonades per expressar el seu dret a defensar drets i jo respiro de diferent forma, m'omple d'energia i dic que cal seguir aquest camí, perquè la denúncia és important així com la vinculació en xarxes i la crida a la reflexió a Europa, perquè els problemes es resolguin en origen i que aquí se sàpiga quines empreses ens estan assassinant allà i es vegi que el que per a uns és desenvolupament, per als pobles i les dones segueix sent, principalment, mort i saqueig. ■

«Els pobles originaris som llavors de vida»

«És la vida dels territoris el que estem defensant»